

בטיחות באקדמיה לאמנות ולעיצוב בצלאל

ריכוז ממצאים

באקדמיה לאמנות ולעיצוב בצלאל (להלן - בצלאל) למדו בשנת התשנ"ה כ-1,180 סטודנטים. במסגרת לימודיהם עושים הסטודנטים עבודות שונות הכרוכות במגע עם מכונות וחומרים כימיים שונים, דבר המחייב שמירה על כללי בטיחות. בשנים 1991-1995 אירעו 17 תאונות עבודה לסטודנטים ולעובדים. משרד מבקר המדינה בדק את אופן השמירה על כללי הבטיחות בבצלאל. להלן הממצאים העיקריים:

א. בצלאל לא הקים ועדת בטיחות, לא פעל לקבל מהמפקח המחוזי במשרד העבודה והרווחה (להלן - המפקח) אישור למינוי ממונה על הבטיחות, לא ניהל פנקס תאונות של העובדים ולא דיווח למפקח על התאונות שהיו; לא ערך רישום מרוכז של תאונות הסטודנטים וסיבותיהן, ולא ניהל פנקס על פעולות הדרכה.

ב. בבדיקות שנערכו על ידי גורמי חוץ נמצאו בבצלאל מפגעי בטיחות, כגון: חוסר אוורור, רעש, ריחות רעים וכלי עבודה לא מוגנים. מפגעים דומים נמצאו גם בסירורי בטיחות שנציגי משרד מבקר המדינה ערכו במחלקות שונות בחודשים אפריל ויוני 1995.

הסטודנטים ועובדי ההוראה של בצלאל נדרשים לבצע במסגרת הלימודים פעילויות שונות, כגון: עבודות צורפות, ריתוך, הרכבה, פיסול, הרמת פריטים כבדים. בפעילויות אלה הם משתמשים בכלים, במכונות ובחומרים כימיים שונים המחייבים שמירה על כללי הבטיחות. חוק ארגון הפיקוח על העבודה, התשי"ד-1954 (להלן - החוק), מפרט את הצעדים שעל כל מוסד לנקוט כדי לשמור על כללי בטיחות. בסעיף 183א' בפקודות הבטיחות בעבודה (נוסח חדש), התש"ל-1970 (להלן - הפקודה) נקבע, כי הוראות המפורטות בפקודה יחולו, בתיאומים הדרושים לפי העניין, על סדנאות בבתי ספר ובמוסדות לחינוך או להכשרה חקלאיים, ימיים, ומקצועיים כאילו היו מפעל.

בשנים 1992-1995 עשה משרד מבקר המדינה, לסירוגין, ביקורת בנושאי בטיחות בבצלאל, הביקורת נועדה לבדוק את סדרי הבטיחות הנהוגים כיום בבצלאל, אם מיושמים בתחומי החוק והפקודה וכן תקנות שהותקנו מכוחם, ואם תוקנו הליקויים שהעלתה הביקורת בשנת 1985.¹

¹ א. ביקורת קודמת בנושא ראה ב"דוחות על הביקורת במוסדות להשכלה גבוהה", התשמ"ה-1985 (עמ' 215-218).

ב. בנושא זה ראה גם דוח שנתי מס' 44, של מבקר המדינה - הפרק "הפיקוח על בטיחות בעבודה ועל בריאות העובדים" (עמ' 413-433).

ועדת בטיחות וממונה על בטיחות

החוק מחייב להקים במוסד ועדת בטיחות (להלן - הוועדה). על הוועדה מוטל, בין היתר, לעמוד על תנאי הבטיחות והגהות, לייעץ ולהמליץ בעניין שיפורם, לברר את נסיבותיהן של תאונות עבודה שקרו ולהמליץ על האמצעים שיש לנקוט למניעתן. בביקורת נמצא כי בצלאל לא הקים ועדה כזאת. בתשובתו מיוני 1995 למשרד מבקר המדינה הודיע בצלאל, כי בדעתו להקים ועדת בטיחות לקראת שנת הלימודים התשנ"ו.

בתקנות ארגון הפיקוח על העבודה (ממונים על הבטיחות), התשכ"ה-1965, נקבע, כי מעביד חייב למנות ממונה על הבטיחות במפעל (להלן - הממונה), אם עובדים בו 150 אנשים העוסקים בייצור ובעיבוד של מוצרי עץ, שעם, עור, נייר וקרטון, מתכת, גומי ומוצרים אחרים. תקנות אלה חלות גם על בצלאל. המינוי טעון אישורו של המפקח. עיקר תפקידו של הממונה הוא לטפל בקידום הבטיחות.

בצלאל יש ממונה רק מאז פברואר 1993, כאשר לעובד דפוס, המועסק במשרה מלאה, הוספה שליש משרה כדי לשמש גם בתפקיד הממונה. רק ביוני 1995, באיחור של למעלה משנתיים, פנה בצלאל אל המפקח בבקשה לאשר מינוי זה.

מפגעי בטיחות

1. תקנות ארגון הפיקוח על העבודה (תכנית בטיחות), התשמ"ד-1984 (להלן - התקנות), מטילות חובה להכין תכנית בטיחות בכל מקום שעובדים בו 100 אנשים ויותר; במסגרת תכנית הבטיחות יש לעשות סקר סיכונים. הכנת התכנית ועדכונה מוטלים על הממונה; עותק מהתכנית יש למסור לוועדת הבטיחות. הממונה בבצלאל הכין "סקר סיכונים ותכנית בטיחות" רק בינואר 1995. הסמנכ"ל למינהל וכספים של בצלאל הודיע בספטמבר 1995, כי בצלאל החל ליישם את ההמלצות של הסקר, ויישומן יימשך במהלך שנת הלימודים התשנ"ו.

לסקר האמור קדם סקר משנת 1991 שנעשה בידי יועצי בטיחות מטעם חברת הביטוח המבטחת את בצלאל. כמו כן, עשו נציגי המוסד לבטיחות ולגהות (להלן - המוסד) ביקורת בטיחות בבצלאל, ועל יסוד ביקורות אלה הכין המוסד בשנים 1993-1994 כמה דוחות. הסקר הקודם והביקורות והדוחות האמורים הצביעו על כמה וכמה מפגעים עיקריים: חשיפה לאדים רעילים ולריחות חריפים, למשל במהלך ביצוע עבודות צורפות; חוסר אוורור, חשיפה לרעשים, חשיפה לפגיעות גופניות עקב העדר מגינים על חלק מכלי העבודה ואי הקפדה של העובדים והסטודנטים על שימוש בציוד מגן.

המומחים המליצו על דרכים לסילוק המפגעים או להקטנתם, כגון: הקפדה על שימוש באמצעי מיגון אישיים, מדידה בתדירות קבועה של שיעורי ריכוז החומרים המזיקים בחלל האוויר, בדיקות מעבדה, הדרכת סטודנטים ועובדים.

במהלך הביקורת נקט בצלאל צעדים לשיפור מצב הבטיחות: הוכנה תכנית בטיחות על סמך סקר סיכונים של הממונה; נרכש והותקן ציוד התראה נגד שריפות וציוד לכיבוי שריפות; הותקן ושופץ ציוד ואוורור בכמה יחידות. אולם עדיין יש מפגעי בטיחות שלא טופלו.

2. באפריל וביוני 1995 ערכו נציגי משרד מבקר המדינה סיורי בטיחות בבצלאל בנוכחות הממונה על הבטיחות, ועדיין נמצאו מפגעים. לדוגמה: בחדר החושך הבין מחלקתי (של המחלקה לצילום) ובסדנת ההדפס היה ריח חריף של חומרים וחומצות; לא נמצא תיעוד שבצלאל עושה בדיקות ומדידות כדי לעמוד על מידת הפיזור של חומרים אלה. בחדר הפטישים, בסדנת פיסול ובחדר תנורים היו מתקני השחזה בלי מגינים. בסיורים האמורים נמצא שסטודנטים ועובדים לא השתמשו במשקפי מגן, באטמי אוזניים ובמגיני פנים. מן הראוי שבצלאל יקפידו שיהיה ציוד מגן זמין לכל מי שמתמש בכלים מסוכנים, ושסטודנטים ישתמשו בציוד זה בזמן עבודתם עם כלים אלה.

3. בתקנות ארגון ופיקוח על העבודה (מסירת מידע והדרכת עובדים), התשמ"ד-1984, נקבע, כי יש למסור לעובד מידע עדכני וכן תמצית כתובה בדבר סיכוני הבטיחות והבריאות הקיימים במקום עבודתם, ולקיים מפעם לפעם הדרכות לעובדים, במקרה דנן - גם לסטודנטים. עוד נקבע בתקנות, כי יש לנהל פנקס הדרכה שבו יירשמו פרטים כגון: שמות העובדים שהשתתפו בהדרכה, מועד מתן ההדרכה, סוג ההדרכה, שם המדריך, כשירותו ותפקידו.

בבצלאל לא נמצא תיעוד שיצביע כי לסטודנטים ולחלק מהעובדים נמסר מידע בכתב על סיכוני הבטיחות והבריאות. בתשובת בצלאל למשרד מבקר המדינה מיוני 1995 צוין, כי הדרכת סטודנטים בנושאים של בטיחות וגהות הוא חלק בלתי נפרד מתהליך הלימודים. לא נמצא, כי נושא ההדרכה בתחום הבטיחות נכלל בתכנית הלימודים, אף כי ראוי היה לכלול נושא זה בתכנית, גם אם על פי התקנות אין חובה לעשות כן. בצלאל גם אינו מנהל פנקס הדרכה. מהמסמכים שהומצאו למשרד מבקר המדינה עולה, שהיתה השתלמות בשנת 1993 בנושא עזרה ראשונה וכיבוי אש, והשתתפו בה 20 עובדים וסטודנטים. כמו כן הועברו שני קורסים לנאמני בטיחות: האחד בשנת 1992 והשני בשנת 1994; השתתפו בהם האחראים לשתי סדנאות ועובדי התחזוקה והמשק בלבד.

4. הסטודנטים בבצלאל רשאים לעבוד בסדנאות כל עת בלא הגבלת זמן. יש שסטודנטים עובדים גם בשעות שבהן אין אנשי סגל אקדמי וטכני המפקחים אליהם. בבצלאל היו במהלך השנים 1991-1995 ארבע תאונות בשעות לילה מאוחרות או בשעות בוקר מוקדמות. למשרד מבקר המדינה הוסבר, כי הסיבה לעבודה בשעות אלה היא שאין די ציוד ומכונות לשימושם של כל הסטודנטים בשעות הרגילות, וכי במקרים אלה נוכח הסטודנט המשמש "נאמן בטיחות וביטחון". הביקורת העלתה כי אין מנהלים רישום בדבר נוכחות נאמני הבטיחות. עבודה של סטודנטים בתנאים ובשעות שתוארו לעיל טומנת בחובה סיכונים בטיחותיים. מן הראוי אפוא שבצלאל ידון עם המוסד ועם הוועדה לתכנון ולתקצוב של המועצה להשכלה גבוהה בבעיה זו במגמה למצוא דרכים לפתרונה.

תאונות עבודה

פקודת תאונות ומחלות משלח יד (הודעה) - 1945 (סעיף 3) מחייבת את המעביד לדווח למפקח על כל תאונה שגרמה למותו של עובד או שעשתה אותו לנטול יכולת למשך יותר משלושה ימים "להשתכר שכר מלא בעבודה שבה הועבד באותה תאונה".

בשנים 1991-1995 אירעו בבצלאל ארבע תאונות לעובדים. עקב שתיים מהן נעדרו שני עובדים מהעבודה: אחד משך 6 ימים והאחר משך 31 יום. על תאונות אלה לא דווח למפקח.

בשנים 1991-1995 אירעו בבצלאל 13 תאונות לסטודנטים. בעקבות שש מהן הושבתו הנפגעים מלימודים למשך 7 - 18 יום. בבצלאל אין רישום מרוכז של התאונות, סיבותיהן והלקחים שהופקו מהן.²

ממצאי הביקורת מראים כי בבצלאל אין מקפידים לקיים חלק מהוראות הבטיחות בעבודה; נמצאו מפגעי בטיחות, ובשנים 1991-1995 אירעו 17 תאונות. בצלאל לא נקט צעדים מספיקים למניעת המפגעים והתאונות.

מן הראוי שבצלאל יישם את המלצותיהם של מומחי בטיחות שבדקו את הנושא, ואת המלצות הממונה על הבטיחות. ראוי להיערך לשמירה על כללי הבטיחות ולנקוט את כל הצעדים הנדרשים לשם הסרת המפגעים ומניעת הישנותן של תאונות.

² על ליקוי זה הצביע מבקר המדינה כבר בדוח על הביקורת במוסדות להשכלה גבוהה, התשמ"ה-1985 (עמ' 215).